

**Din moștenirea muzicală
a Sfântului Ierarh
Iosif Naniescu**

*MS 340 din Biblioteca
Mitropoliei Moldovei și Bucovinei*

Lucrare tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Îngrijire ediție și studiu introductiv:
Pr. Lect. Dr. Ionuț-Gabriel Nastașă
Transliterare, diortosire și tehnoredactare:
Cezar Florin Cocuz

Editura DOXOLOGIA
2018

SE IER IOSIF
CEL MILOSTIV

MITROPOLITUL
MOLDOVEI

Studiu introductiv

Personalitatea Sfântului Ierarh Iosif Naniescu din perspectivă muzicală.

Contextul binecuvântat de Dumnezeu, al canonizării Sfântului Ierarh Iosif Naniescu cel Milostiv de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (5-6 octombrie 2017), ne-a impulsionat să ne alăturăm celor care au cercetat viața sa din perspective multiple: duhovnicești, pastorale, administrative, filantropice etc., cu o altă dimensiune, cea muzicală, bine știind că acesta a avut preocupări notabile pentru muzica bisericească, unele reflectate în diverse și valoroase manuscrise muzicale, lăsate moștenire posterității în câteva biblioteci din țară¹.

Sfântul Ierarh Iosif cel Milostiv (15 iulie 1818² - 26 ianuarie 1902) este recunoscut, în plan muzical, de muzicologii români, ca

¹Biblioteca Academiei Române: **Mss. 1743, 1772, 4402, 4434, 5108** (scrise de Iosif Naniescu), **4249** și **4605** (ambele copiate de Ghiță Ionescu); Biblioteca Mitropoliei Moldovei și Bucovinei (BMMMM): **Mss. 105** și **340**; Biblioteca Centrală Universitară din Iași: **Ms. II-71** (copiat de Ghiță Ioan, probabil același Gh. Ionescu) etc., vezi: Vasile, Vasile, „Iosif Naniescu – reprezentant de seamă al muzicii psaltice (II)”, în: *Muzica*, V (1994), nr. 1, p. 100; Gh. C. Ionescu, *Muzica bizantină în România. Dicționar cronologic*, Ed. Sagittarius, București, 2003, p. 149; Pr. Dr. Florin Buceșcu, *Cântarea psaltică în manuscrisele moldovenești din sec. XIX. Ghidul manuscriselor psaltice – Moldova, sec. XIX*, vol. II, Ed. Artes, Iași, 2009, p. 129-130; *Dicționar de muzică bisericească românească*, coord. Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu et al. Ed. Basilica, București, 2013, p. 413-414.

²În privința datei de naștere a Sf. Ierarh Iosif am identificat mai multe opinii: 15 iunie sau 15/20 iulie 1818, sau 27 iulie 1820; am adoptat varianta menționată în *Viața Sfântului Ierarh Iosif cel Milostiv, Mitropolitul Moldovei*, adică 15 iulie 1818, în satul Răzălăi din Basarabia; vezi: Diac. George Dincă, „Chipuri de ierarhi: compozitori, traducători, prelucrători și mari cântăreți ai muzicii bisericești (I)”, în: *Glasul Bisericii*, XXXIV (1975), nr. 7-8, p. 820; Al. Bardieru, „Precizări privind biografia Mitropolitului Iosif Naniescu”, în: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XLVIII (1972), nr. 3-4, p. 233; Vasile, Vasile, „Iosif Naniescu – reprezentant de seamă al muzicii psaltice (I)”, în: *Muzica*, IV (1993), nr. 4, p. 128; Pr. Ion Vicovan, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Ed. Trinitas, Iași, 2002, p. 207; Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, *Istoria muzicii bisericești la români*, Ed. Basilica, București, 2010, p. 171.

interpret, profesor, traducător și compozitor de cântări psaltice, un exponent al implementării Reformei hrisantice în spațiul românesc și al „românirii” repertoriului bisericesc de tradiție bizantină.

Creșterea sa într-un mediu bisericesc și duhovnicesc, având în vedere că o parte din rudele sale apropiate făceau parte din clerul de mir sau din cinul monahal, precum și ucenicia sa, alături de unchiul său Teofilact, prin unele mănăstiri din Basarabia (Frumușica), Moldova („Sf. Spiridon” din Iași, „Sf. Prooroc Samuel” din Focșani) și Muntenia (Episcopia Buzăului), i-au favorizat tânărului Ioan (din botez) însușirea primelor cunoștințe muzicale și de tipic necesare cântării de strană.

În mod sistematic, Ierodiaconul Iosif, călugărit și imediat hirototnit de Episcopul Chesarie al Buzăului în toamna anului 1835, a aprofundat teoria și practica muzicii bisericești la Seminarul din Buzău (1836-1840) cu Matache Cântărețul (Slăvulescu), discipol al Ieromonahului Macarie³, apoi la București, unde a urmat Colegiul Național „Sf. Sava” (până în 1847), trimis aici de episcopul Chesarie ca să asculte pe marii protopsalți din acea vreme; în acest context l-a întâlnit pe Anton Pann⁴.

Ca interpret (cântăreț), Sfântul Ierarh Iosif a fost apreciat pentru calitățile sale vocale remarcabile, de tenor lejer, pentru vocea sa „dulce și atrăgătoare”, primind apelativul de „privighetoarea

³ Conform unor afirmații, Iosif Naniescu ar fi învățat psaltichia la Buzău cu însuși marele dascăl Macarie Ieromonahul, însă acest fapt este dificil de argumentat, dacă luăm în calcul faptul că în anul 1835, când Iosif ajunge la Buzău, Macarie este adus de sora sa Justina la Mănăstirea Viforâta, după ce se îmbolnăvește de paralizie, și trece la Domnul în anul următor – 1836; vezi: Mihail Gr. Poslușnicu, *Istoria muzicii la Români*, Ed. Cartea Românească, București, 1928, p. 89; Diac. G. Dincă, „Chipuri de ierarhi...”, p. 820; Pr. Alexandrel Barnea, *Muzica bisericească în Moldova secolului al XIX-lea*, Ed. Sf. Mina, Iași, 2009, p. 61; cf. Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, *Istoria muzicii...*, p. 74.

⁴ Cf. Diac. G. Dincă, „Chipuri de ierarhi...”, p. 820. Anton Pann i-a lăsat tânărului Iosif un manuscris autograf cu textul poeziei *Din sânul maicii mele*, de Grigore Alexandrescu, cu melodia viitorului imn *Deșteaptă-te, române*, scrisă în notație psaltică, ceea ce dovedește că muzica îi aparține lui Anton Pann, cf. V. Vasile, „Iosif Naniescu – reprezentant de seamă...” (II), p. 110.

Argeşului”⁵. Ca pedagog în diverse instituții de învățământ (Seminarul Central și alte licee din București), precum și în particular (cursuri de muzică psaltică la Găiseni, la biserica „Sf. Dumitru” din București etc.)⁶, dascălul Iosif a format viitori psalți și profesori de renume, precum Teodor Georgescu, Nae Mateescu, Ghiță Ionescu, Nicolae Severeanu, Ioan Stănescu⁷ ș.a.

După ce a fost hirotonit preot (1850), egumenul Iosif Naniescu a preluat responsabilitățile administrative și duhovnicești ale câtorva așezăminte monahale: Șerbăneștii Morunglavului (județul Vâlcea), Găiseni (județul Dâmbovița), mănăstirea „Sărindar” din București, împărțâșind și în aceste locuri din experiența sa muzicală.

Grija deosebită pentru cântarea bisericească a fost manifestată, cu atât mai mult, în eparhiile în care a fost rânduit de Dumnezeu să păstorească: Episcopia Argeşului (din 1873) și Mitropolia Moldovei și Sucevei (1875-1902).

La Iași, Mitropolitul Iosif a reînființat Școala de cântări bisericești (1892)⁸, a mutat Seminarul „Veniamin” în clădirea fostului Domnitor Mihail Sturdza de lângă Mitropolie, actualul sediu al Facultății de Teologie Ortodoxă din Iași, s-a îngrijit de calitatea muzicală a slujbelor din Catedrala mitropolitană prin recrutarea de preoți, diaconi și cântăreți de valoare (cum au fost, de exemplu, protopsaltul Dimitrie Suceveanu până prin anul 1885, și psalții Gheorghe Grigoriu, Grigore I. Gheorghiu, Nicolae Oșlobanu)⁹, a susținut Corul armonico-polifonic al Catedralei, condus de renumitul profesor,

⁵ M. Gr. Poslușnicu, *Istoria muzicii la Români...*, p. 90; Dr. Badea Cireșeanu, *Tezaurul liturgic al Bisericii creștine ortodoxe de Răsărit*, Tomul II, Tipografia „Gutenberg Joseph Göbel”, București, 1911, p. 532.

⁶ Gh. C. Ionescu, *Muzica bizantină în România...*, p. 147.

⁷ *Ibidem*, p. 147-148; V. Vasile, „Iosif Naniescu – reprezentant de seamă...” (I), p. 129-130.

⁸ Detalii despre Școala de psaltichie de la Iași în: Pr. I. Gabriel Nastasă, *Pagini din istoria muzicală a Catedralei mitropolitane din Iași (1887-2013)*, Editura Doxologia, Iași, 2013, p. 180-202.

⁹ Aceștia din urmă au participat la înmormântarea Mitropolitului Iosif, în ziua de 28 ianuarie 1902, cf. *Ibidem*, p. 66.

compozitor și dirijor Gavriil Musicescu, a aprobat și argumentat prezența femeilor în corurile bisericești¹⁰.

Profilul de muzician al Sfântului Iosif cel Milostiv este potențat de opera sa muzicală, în care descoperim munca sa asiduă de copiere, traducere, prelucrare, adaptare „în limba românească” și compunere a numeroase cântări bisericești, în notație psaltică.

Unele cântări ale acestuia s-au bucurat de admirație și popularitate încă din timpul vieții sale, fiind tipărite atât înainte, cât și după trecerea sa la Domnul, în diferite antologii muzicale, precum:

- Anton Pann, *Rânduiala Sfintei și dumnezeieștei Liturghii*, București, 1847: Psalmii 102¹¹ și 145¹², p. 1-8; Răspunsurile Mari¹³, glas 8, p. 55-57; Axioane¹⁴, glas 1 și 2, p. 57-59; „Unul Sfânt”, glas 8, p. 59. Precizez faptul că variantele publicate de Anton Pann prezintă mici diferențe melodice față de cele identificate în **MS 340** – BMMB;

- Episcopul Filotheiu și Serafim Vintileanu, *Rânduiala Sfintei și dumnezeieștei Liturghii*, Buzău, 1856, p. 1, 5, 12, 21, 100, 105, 106, 218;

- Ștefan Popescu, *Colecțiuni de cântări bisericești*, București, 1860, p. 53;

- Neagu Ionescu, *Buchetul musical*, Buzău, 1881: Psalmii 102 și 145, p. 87-90, 96-99; Răspunsurile Mari, glas 8, p. 136-137, patru

¹⁰ Cf. Diac. G. Dincă, „Chipuri de ierarhi...”, p. 822.

¹¹ „Bine-cuvintează, tradus de ierodiaconul Iosif Nania al Prea Sfințitului Episcop al Buzăului D. D. Kesarie”, p. 1.

¹² „și acesta prelucrat de același ierodiacon Iosif”, p. 5.

¹³ „Aghioase după original, prelucrate și date mai întâiu în Seminarul Sfintei Episcopii Buzăul, de Ierodiaconul Iosif Nanie, la anul 1836”, p. 55.

¹⁴ „Cuvine-se, alcătuit de același Iosif Naniescu, ierodiaconul Prea Sfințitului Episcop Buzău D. D. Kesarie la anul 1843, decemb(rie) 8”, p. 57; „Altul, prelucrat de același, mai cu aproape de original”, p. 58.

Axioane, glasurile 1, 2, 7 protovaris și 8, p. 142-143, 145-146, 149-150 și 153; „Doamne femeia ceea ce căzuse”, glas 8, p. 225-228¹⁵;

- Dometie Ionescu, *Antologie...*, București, 1898: Răspunsurile Mari, glas 8, p. 70-71;

- Gherasimu (Safirinu), Episcop al Romanului, *Culegere de cântări bisericești*, București, 1908, conține cele mai multe cântări tipărite până astăzi „compuse, traduse ori prelucrate de adormitul întru fericire Iosif Naniescu Mitropolitul Moldovei și Sucevei” pe care „le am de la elevul Înalt Prea Sfinției Sale, Prea Cucernicul Iconom Stavrofor Ioan Stănescu, Preot la biserica catedrală a Sinteii Episcopii a Râmnicului Noului Severin...” (p. 3-63). Dintre acestea amintim „Ușile pocăinței”, „Doamne, femeia ceea ce căzuse”, Voscresele, Psalmii 102 și 145, Heruvic, glas 1, Răspunsurile Mari, glas 8, patru Axioane, „Să se îndrepteze”, „Acum puterile”, glas 6, „Gustați și vedeți”, glas 1 din Ke;

- Ieromonahul Amfilohie Iordănescu, *Buchet de Muzică*, București, 1933: Răspunsurile Mari, glas 8, p. 299-301; două Axioane, glasurile 7 și 8, p. 336-338.

Cea mai largă răspândire o au Răspunsurile Mari, glas 8, în variante originale sau prelucrate, după cum putem vedea în colecțiile de cântări din secolul al XX-lea până astăzi (Ion Popescu-Pasărea - 1925 Anton V. Uncu - 1946, Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu - 1992 ș.a). Mai mult decât atât, acestea au fost preluate și în repertoriul armonico-polifonic al unor compozitori precum Gavriil Musicescu¹⁶, Ion Popescu-Pasărea¹⁷, Ioan D. Chirescu¹⁸, Gheorghe Cucu¹⁹, Gavriil Galinescu²⁰, Arhid. Grigore Panțiru²¹, Nicolae Lungu²², ș.a.

¹⁵ Vezi și alți autori (Gheorghe Ionescu, Nifon Ploieșteanu) în Gh. C. Ionescu, *Muzica bizantină în România...*, p. 148.

¹⁶ Cf. V. Vasile, „Iosif Naniescu – reprezentant de seamă...” (II), p. 101.

¹⁷ I. Popescu-Pasărea, *Cântările Sf. Liturghii... armonizate pe 2 voci*, Institut. de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1914, p. 20-24.

¹⁸ Ioan D. Chirescu, „Cântările Sfintei Liturghii”, în: *Glasul Bisericii*, 1972, nr. 3-12, tipărite și într-un extras cu același titlu, p. 141-148.

MS 340 – BMMB

În lucrarea de față ne propunem să scoatem la lumină și alte cântări din moștenirea muzicală a Sf. Ierarh Iosif Naniescu, așa cum ne-au fost lăsate în **MS 340**, depozitat în Biblioteca Mitropoliei Moldovei și Bucovinei (BMMB), manuscris aflat, de-a lungul timpului, în atenția mai multor cercetători, precum Pr. Iustin Gașpar²³, Prof. Dr. Vasile Vasile²⁴, Pr. Conf. Dr. Florin Bucescu²⁵, Pr. Lect. Dr. Alexandrel Barnea²⁶ ș.a.

MS 340 cuprinde 283 de file numerotate de două ori în mod diferit. Pentru lucrarea de față am adoptat numerotarea mai bună, cea realizată în anul 1999, care ia în calcul și cele două file de la începutul manuscrisului cu o scurtă introducere în gramatica limbii române²⁷.

Este legat în coperte de carton, de culoare vișinie, cu toate colțurile și cotorul învelite în piele. Pe cotor este scris titlul acestui manuscris: „MANUSCRIPT CÂN(T)ĂRI BISERICEȘTI IEROD. IOSIF NANIESCU”, iar mai jos numărul de inventar 340.

Are structura unui miscelaneu, format IV (26,5 / 21, 5 cm), alcătuit din file de mărimi diferite (de la cele mai mici decât formatul A5 până la cele mai mari decât A4, acestea din urmă fiind în-

¹⁹ Gheorghe Cucu, *Cântările Sf. Liturghii pentru cor mixt*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1970, p. XLVII-LIV.

²⁰ Gavriil Galinescu, *Liturghie pe motive bisericesti orientale pentru trei voci egale*, în **MS 86** din Arhivele Statului Piatra Neamț, f. 15v-18r.

²¹ Grigore Panțiru, *Imnurile Sfintei Liturghii pentru cor bărbătesc*, ediție îngrijită de Pavel Delion, Iași, 1994, p. 27-30; linia melodică este prelucrată foarte mult.

²² Prof. Univ. Nicolae Lungu, *Creația corală – religioasă și laică*, ediție îngrijită de Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, Ed. Basilica, București, 2015, p. 161-170.

²³ Pr. Iustin Gașpar, „Un manuscript de cântări bisericesti”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, LVIII (1982), nr. 1-2, p. 69-74.

²⁴ V. Vasile, „Iosif Naniescu – reprezentant de seamă...” (II), p. 104.

²⁵ Pr. Dr. Florin Bucescu, *Cântarea psaltică în manuscrisele moldovenești...*, p. 128-130.

²⁶ Pr. Alexandrel Barnea, *Muzica bisericască în Moldova...*, p. 135-137.

²⁷ Prima numerotare începe după aceste două file și ajunge până la f. 287, ceea ce ne conduce la posibilitatea ca acest manuscris să fi avut, inițial, câteva file în plus față de cele păstrate până astăzi.

doite atât în partea dreaptă, cât și în partea de jos a foii, ceea ce a cauzat degradarea lor) și culori diverse (albe, gălbui, vernil-albăstrui).

Pe fața copertei, în partea stângă sus, este lipită eticheta cu descrierea cotei manuscrisului: „BIBLIOTECA MITROPOLIEI IAȘI Fond: Arhim. Grădinaru²⁸, nr. 00340”.

Textul folosit în acest miscelaneu este, de cele mai multe ori, în limba română, scris cu caractere chirilice; în prezentarea conținutului vom menționa unde apar și texte în limba greacă, precum și texte în limba română cu caractere latine, redactate mai târziu decât primele²⁹.

Scrisul de mână este, în cazul celor mai multe cântări, al Sf. Ierarh Iosif Naniescu. Am întâlnit, însă, suficiente cântări copiate de alte persoane (aproximativ douăsprezece scrisuri diferite), fără a le putea identifica:

- a) f. 15v, 16r (Doamne strigat-am, glas 7 protovaris) și f. 17v (Doamne strigat-am, glas 8);
- b) f. 38r-41v („Cântarea dimineții”, glas 8);
- c) f. 42r-45v (primele Podobii);
- d) f. 46r-52r (ultimele Podobii);
- e) f. 80r-94r (Irmoase calofonice);
- f) f. 131r-132r (Voscreasna a 9-a);
- g) f. 182r-189v (Heruvices de A. Pann);
- i) f. 226r-227v (Axion, glas 4 Muștar);
- j) f. 232r-v (Axion, glas 1);

²⁸ Manuscrisul în discuție a fost donat Bibliotecii ieșene de către Arhimandritul Ioanichie Grădinaru (1907-1970), cf. Pr. Iustin Gașpar, „Un manuscris de cântări bisericești”, p. 70.

²⁹ În anul 1863, alfabetul latin a fost oficializat în toate cancelariile de stat, cf. I. Bianu și N. Cartojan, *Album de paleografie românească (scrierea chirilică)*, ediția a III-a, București, 1940, p. 3.

k) f. 140r-v (Axion estin, glas 8);

l) f. 247r-v (Axion, glas 8);

m) f. 258r-v (Axioane pe scurt și Heruvic pe larg în limba greacă).

File nescrise: f. Ar-v, 12v, 13v, 14v, 16v, 18v, 20v-22v, 24v, 40v, 52v-53v, 59v, 61r-v, 64v, 67v, 72r-v, 79v, 94v, 95r-v, 96v, 97v, 98v-99v, 104r-v, 108r, 119v-120r, 122v, 123v, 124v, 125v, 129r-v, 132v, 135v-136v, 143r-v, 147v, 157r-164r, 166v-167v, 171r-v, 178v-179v, 181v, 201-213 și 215-219 (numai pe fața filelor), 222r-v, 228r-v, 229v-230v, 234r-v, 239r-v, 242r-v, 248r-v, 251v, 253v, 255r, 256v, 263v, 274v, 281v, 283r, f. Br.

Cuprinsul MS 340:

1. După o filă gălbuie nescrisă și fără numerotare (f. A), manuscrisul începe cu un text scris de mână, cu caractere chirilice, grupat în două coloane: în prima coloană sunt descrise câteva elemente de gramatică românească: „Gramatica rumânească este un meșteșug ce ne învață a vorbi și a scri(e) limba rumânească fără greșală. Limbă numim mijlocul prin care facem cunoscut și altora aceia ce cugetăm și simțim. Prin două mijloace putem face altora cunoscute cugetele și simțurile noastre: prin scriere și vorbire...” (f. 1r-2r), iar în a doua am surprins și câteva încercări ale peniței: „Checragarile sindome pe 8 glasuri ale lui Dionisache Moraitul ce au stătut în București”.

2. Checragariile lui Dionisie Fotino Moraitul, în limba greacă, pe toate cele opt glasuri („Doamne strigat-am” și „Să se îndrepteze rugăciunea mea”), în două exemplare identice, al doilea scris mai îngrijit (f. 2v-7v și 8r-11v). Glasul 7 este redat în varianta protovaris, cu baza în zo diatonic.

Însemnări:

- „Iosif Ierodiacon, smeritul și K... ?, 1836, iulie, 20. Checragariile lui Dionisache Moraitul cel care au stătut în București, pe opt glasuri; care le-am învățat de la Dascălul Matache Cântărețul Sfintei

Episcopii a Buzăului și le-am scris pe sistima această nouă ca să rămâie spre folos celor iubitori de folos. K... ? Iosif Ierodk. 1836, iulie 20” (f. 2v);

- Titlu: „Kekragaria pioima para tou Dionisiou Moraitou” (f. 3r);

- Titlu: „Kekragaria kat’echon, pioima tou kyriou Dionisiou Moraitou” (f. 8r);

- „Telos. Checragarile lui Dionisache Moraitul carele au stătut în București; pe opt glasuri, care le-am învățat de la Dascălul Matache Cântărețul Sfintei Episcopii Buzăul; și le-am scris pe sistima această nouă ca să rămâie spre folosul celor iubitori de folo(s), 1836, iulie 20 (Semnătura) Iosif Ierodko.” (f. 11v).

3. „Doamne strigat-am”, glas 7 protovaris (f. 12r), traducere și adaptare în limba română după varianta grecească a lui Dionisie Fotino (vezi f. 6v-7r, respectiv 10v-11r).

4. Câteva variante ale cântării „Să se îndrepteze”:

- „Să se îndrepteze” glasurile 2, 6, 7 protovaris (f. 13r, 14r, respectiv 15r)

- „Să se îndrepteze”, glas 7 varis, alte două variante (f. 15v, respectiv 16r) scrise probabil de altă persoană în anul 1835 (mărturiile și semnele timporale sunt scrise cu roșu), după cum rezultă din însemnarea: „pre tot cel îmbielșugat cu știința poftesc la neajungerea alcătuirii mele, să o deplinească din prisosul său. 1835” (f. 16r). Mai jos propune un alt sfârșit al cântării.

Pe prima jumătate a filei 15v sunt scrise, de mâna lui Iosif Naniescu, neumele, fără text, ale variantei pe glasul 7 protovaris de la f. 15r.

- „Să se îndrepteze”, glas 8, prima variantă scrisă de Iosif Naniescu (f. 17r), iar a doua de aceeași persoană care a scris variantele de la f. 15v și 16r.

Pe fila 18r sunt scrise zece rânduri de muzică psaltică, din care primele nouă sunt tăiate, iar ultimul rând are și text.

5. „Prochimenul cel mare ce se cântă în Sfântul și Marele Post Duminică seara, al lui Petru Lambadarie, glas 8”:

- „Să nu întorci fața Ta” (12 rânduri, f. 19r), cu un final mai elaborat – „Ia aminte” (f. 19v), glas 8;

- „Altul, al doilea prochimen” – „Dat-ai moștenire”, glasul 8 (f. 19v) cu un final lărgit – „De numele Tău” (f. 20r).

6. „Începutul Triodului; care se începe în Dumineca în care se citește Evanghelia pildei V(ameșului) și F(ariseului), scris de Iosif Ierod. la (1)839 Ianuar(ie) 14”:

- Stihirile la Vecernie: „Să nu ne rugăm ca fariseul” și „Fariseul biruindu-se de slava deșartă”, glas 1 (f. 23r-v);

- „Dumineca Vameșului și a Fariseului; la Vecernie, Slavă” - „Atotțiitorule Doamne”, glas 8 (f. 24r);

- „La Stihoavnă, Slavă, glas 5” – „Îngreuiți fiind ochii mei” (f. 25r). Pe verso sunt scrise numai neumele acestei cântări (probabil a fost prima încercare de scriere a acesteia);

- „La Lăudări, Slavă, glas 8” – „Pe fariseul ce se îndreptătea pe sine” (f. 26r-v).

7. Duminica Întoarcerii Fiului risipitor:

- „La Duminica curvarului, Slavă, glas 2” – „O, de cât bine m-am lipsit eu ticălosul” (f. 27r-v);

- „La Stihoavnă, Slavă, glas 6” – „Risipind bogăția darului celui părintesc” (f. 28r-v);

- „La Lăudări, Slavă, glas 6” – „Bunule Părinte” (f. 29r-v). După finalul cântării, autorul menționează două cuvinte: „1 – ticălosul, 2 – pătimașul”.

8. La Duminica Înfricoșătoarei Judecăți:

- „La Dumineca lăsatului de carne, Slavă, glas 8” – „Când se vor pune scaunele” (f. 30r-v);

- „La Stihovă, Slavă, glas 8” – „Vai mie înnegritul suflute” (f. 31r-v);

- „La Lăudări, Slavă, glas 1” – „Să ne curățim mai ’nainte pe noi” (f. 32r-v).

9. La Duminica Izgonirii lui Adam din Rai:

- „La Duminica lăsatului de brânză, Slavă la Lăudări, glas 6” – „Sosit-a vremea” (f. 33r-v).

10. Cântări în limba greacă, glas 4 leghetos (f. 34r și 35r) și glas 8 trifonic din Ga (f. 36r-v), plus însemnări și diverse calcule aritmetice (f. 34v, 37r-v), precum și câteva texte din acte oficiale (f. 35v, 36r-v).

11. „Stihiri spre slavoslovie lui Dumnezeu alcătuite de înțelepții dascăli ai școlii științelor spre a se cânta în toate zilele dimineața mai (î)nainte de paradosi stând toți ucenicii în picioare și cu umilință cântându-le; glas 8 ftoricesc?, makam nievent (nihavend)?” – „Cântarea dimineții”, variantă scrisă de altă persoană într-un glas 8 cu modulații cromatice frecvente marcate de ftoraua lui Di pentru glasul 6 și de ftoraua Muștar (f. 38r-39r);

- „Stihiri ... de smeritul Ieromonah Macarie, glas al optulea”, doar neumele psaltice, fără text (f. 39v-40r, 41r), urmate de câteva însemnări pe prima jumătate a paginii de pe verso (f. 41v) cu un alt scris decât cele întâlnite până acum.

12. „Podobii alcătuite de Dumnealui Domnul Antonie Pantoleon, Dascălul de musichie”, copiate de două persoane diferite, altele decât cele identificate până acum (f. 42r-45v, respectiv f. 46r-52r). Eventualele indicații, titlurile, mărturiile, ftoralele și semnele temporale sunt scrise cu roșu:

- glasul 1 („ihul 1): „Ceea ce ești bucuria”, „Prea lăudaților mucenici”, „O, preaslăvită minune”, „Mormântul Tău, Mântuitorule”, din Ke, ftoraua glasului 2 (f. 42r-43r);

- glasul 2: „Cu ce cununi de laudă”, „Casa Efratului” și „Când de pre lemn mort” din Pa cu ftoara glasului 6 (f. 43r-44r);

- glasul 3: „De frumsețea fecioriei tale”, „Fecioara astăzi” din Pa cu ftoara diatonică a lui Ni, „Pentru mărturisirea Dumnezeieștii credințe” (f. 44r-45r);

- glasul 4: „Degrab ne întâmpină pe noi” și „Cel ce te-ai înălțat pe Cruce”, cu ftoara lui Di pentru glasul 2, „Ca pre un viteaz între mucenici”, leghetos (f. 45r-46r), „Spăimântatu-s-au Iosif”, cu ftoara lui Di pentru glasul 6, „Cela ce ești chemat de la Cel de sus”, leghetos (f. 46r-47v);

- glasul 5: „Bucură-te cămara cea cu bun miros”, „Doamne, păcătuind nu încetez” (f. 47v-48v);

- glasul 6: „Toată nădejdea puindu-mi în ceruri”, cu ftoara glasului 2 (f. 49r-v);

- glasul 8: „Pre înțelepciunea și cuvântul”, „Porunca cea cu taină”, „Apărătoare Doamne”, „O, preaslăvită minune” (f. 49v-52v).

13. „Iată, Mirele vine”, glas 8 trifonic, variantă pe larg, tradusă și adaptată, în două exemplare, prima completă (f. 54r-v), iar a doua incompletă (f. 55r). Seamănă destul de mult cu varianta lui Iacov Protopsaltul, tradusă și adaptată de Macarie Ieromonahul³⁰.

14. „Să se îndrepteze”, glas 1, cântare scrisă de Iosif Naniescu, cu o scurtă inflexiune modulatorie în glasul 6, variantă asemănătoare celei care se cântă uzual la Liturghia Darurilor înainte-sfințite, însă cu o cadență pe Ke din registrul grav și formule melodice și melisme proprii (f. 55v). După finalul acestei cântări, autorul mai scrie cinci rânduri cu notație psaltică, însă fără text.

15. Polieleul „La râul Vavilonului”, glas 3 „ga ca de la ni”, în două exemplare, dar ambele incomplete (f. 56r-59r). Pe fila

³⁰ Vezi Macarie Ieromonahul, *Tomul al doilea al Antologhiei*, București, 1927, p. 26-27; *Buchet muzical athonit. Cântările Utreniei*, vol. 3, Chilia „Buna Vestire” – Schitul Sf. Dimitrie-Lacu, Sfântul Munte Athos, 2001, p. 63-66.

următoare este începută altă cântare, însă fără text, iar pe verso este o corespondență a starețului Antonie (f. 60r-v).

16. „La Duminica Floriilor, Slavă, glas 6” – „Astăzi darul Sfântului Duh” (f. 62r). În continuarea acestei cântări, autorul începe și Slava de la Laude, însă se oprește după două rânduri și jumătate – „Mai ’nainte cu șase zile de Paști venit-au Iisus în Vitania”.

17. O cântare lungă numai cu notație psaltică (28 de rânduri) și un singur cuvânt din text – „Doamne”, scrisă în glasul 8, probabil o variantă a Slavei de la Stihovna Laudelor din Miercurea Patimilor – „Doamne, femeia cea ce căzuse” (f. 62v-63r).

Pe spatele filei 63 sunt încercări ale peniței, alături de câteva însemnări, de exemplu: „Pacea Ta dă-ne-o nouă, și ne iartă nouă greșalele noastre...”.

18. Troparul „Porunca cea cu taină”, glas 8, din Sâmbăta Acatistului Bunevestiri (săptămâna a cincea din Postul Mare), scris cu creion chimic pe o foaie mare de culoare albăstruie, dificil de descifrat ca și alte cântări copiate în manieră asemănătoare (f. 64r).

19. Condacul Acatistului amintit mai sus, „Apărătoare Doamnă”, glas 8, pe larg, manieră calofonică (f. 65r-67r). Pagina 67r a fost legată în mod greșit la sfârșitul cântării; locul ei firesc este imediat după fila 65: „Ci ca ceea ce ai stăpânire nebiruită”.

20. „Dumnezeu este Domnul”, glas 8 trifonic, din Ga, de trei ori, variante pentru Postul Mare, asemănătoare cu „Aliluia” Deniilor din Săptămâna Patimilor (f. 68r-v).

21. „Iată, Mirele vine”, glasul 8 trifonic (f. 69r-v), aceeași variantă ca cea de mai sus, din fila 54r-v, însă acum foarte greu de citit, din cauza degradării paginilor și a scrisului „șters”.

22. „În Sfânta și Marea Joi” – „Când slăviții ucenici”, glas 8 trifonic, pe larg (f. 70r-v), plus altă variantă pe scurt, „a lui Grigorie Protopsaltul” (f. 71r-v)³¹.

23. Polieleul „Robii Domnului”, „al lui Petru Lamba(da)rie Peloponisianul, glasu(l) 5”, corect, glasul 1 din Pa, cu toate stihurile Psalmului 134 (f. 73r-76v).

24. „Hristos a înviat”, glas 5, o variantă pe larg în două exemplare, trei variante pe scurt în limba română și două variante în limba greacă (f. 77r-79r).

25. „Irmoase frumos glăsuitoare din Calofonicon, facere a feluri de preînțelepți și sfinți dascăli care în vreme au stătut. Iar acum spre folosul fiilor patriei, prefăcute dupre cele grecești întocmai, de smeritul Ieromonah Macarie. Acest de față este facere a lui Kir Petru cel dulce glăsuitoriu Berechet, glas 1 tetrafonos”, din Ke, și apoi variante pe toate glasurile (f. 80r-94r), adaptate de Macarie și după alți autori greci: Iacob Protopsaltul, Panaiot Protopsaltul, Gheorghie Criteanul. Au fost copiate de altă persoană, într-o manieră îngrijită, evidențiind titlurile, mărturiile și semnele timporale cu culoare roșie.

Pe fila 96r sunt scrise 12 rânduri de muzică psaltică fără text.

26. „Ziua Învierii”, glas 5, de Anton Pann, tipăritură (f. 97r).

27. „La Paști, la Lăudări, Slavă, glas 5” – „Ziua Învierii” (f. 98r).

28. La Duminica Sfinților Părinți, Slavă la Laude – „Ceata Sfinților Părinți”, glas 8 (f. 100r-v).

29. „Slava după Evanghelia Utreniei în duminicile Triodului, potrivită melodia după cele grecești și așezată de Iosif Naniescu, 1857”:

- „Ușile pocăinței”, glas 8 (f. 101r-v);

³¹ Ambele variante sunt aproape identice cu cele prelucrate de Macarie Ieromonahul în Antologia citată mai sus, p. 29-32; vezi și *Buchet muzical...*, vol. 3, p. 69-73.

- „Căările mântuirii”, glas 8 (f. 101v-102r); la fraza muzicală – „că cu păcate grozave...” sunt redată și alte două variante: „se zice și așa”, „sau așa”.

- „La mulțimea faptelor mele celor rele”, glas 6, în două variante, a doua „cu puțină deosebire” (f. 102v-103v).

Din comparația cu variantele prelucrate de Macarie Ieromonahul, am observat că Protosinghelul de atunci Iosif Naniescu a tradus și adaptat în manieră proprie cele trei stihiri, mai mult după Grigorie Protopsaltul decât după Petru Lampadarie³².

30. „La Botezul Domnului, chinonic”, opt rânduri cu neume psaltice, însă fără text (f. 105r). Pe verso s-a păstrat lucrarea de control la disciplina Geografie a lui Iliescu Gheorghie: „Concurs de Geografie”.

31. La Intrarea Maicii Domnului în Biserică:

- Slavă la Vecernie - „După ce te-ai născut tu”, glas 8 (f. 106r-v);

- Slavă la Laude - „Astăzi se aduce în Biserică Fecioara”, glas 2 (f. 107r-v);

În continuare este păstrat un Stat de plată – Schitul Găiseni, ianuarie 1861, în care Egumenul Iosif Naniescu este trecut la începutul listei cu suma de 5000 (108v-109r). Pe spatele filei 109 este scrisă din nou, mult mai îngrijit, Slava de la Laude.

32. „No(i)embrie 30, la Sf(ântul) Ap(ostol) Andrei”:

- Slavă la Stihioavnă – „Pre cel de un sânge cu Petru”, glas 3 (f. 110r-v).

33. Slava de la Stihioavna Laudelor din Miercurea Patimilor – „Doamne, muerea (femeia) ceea ce căzuse”, glas 8 (f. 111r-112r).

34. Prochimenele săptămânale (de luni până sâmbătă inclusiv), pe glasurile 4, 1, 5, 2, 7, respectiv 2 (f. 112r-v).

³² Vezi Macarie Ieromonahul, *Tomul al doilea al Antologhiei...*, p. 321-323 în comparație cu p. 319-321.

35. „Slavă și acum, în Sfânta și Marea Miercuri a Patimilor la Utrenie, tradusă melodia și potrivită în limba românească de Iosif Naniescu, glas 8 din Ni” – „Doamne, muerea (femeia) ceea ce căzuse”, în două exemplare: primul este copiat de altă mână și folosește multe tăieturi și corecturi (f. 113r-116r, pe f. 116v apare o însemnare și o semnătură), al doilea este scris de Iosif Naniescu (f. 117r-119v).

36. La Adormirea Maicii Domnului:

- Slavă la Vecernie – „Cu voia cea dumnezeiește stăpânitoare”, glas 1, în două exemplare (f. 121r-v, respectiv f. 122r). Fila 122 este de lungime dublă față de filele obișnuite ale miscelaneului. Varianta a doua este mult mai clară decât prima. Impresionează maniera în care realizează modulațiile în celelalte glasuri, foarte firesc și cursiv, fără riscul de a fragmenta cântarea (cum se poate întâmpla în cazul variantei lui Dimitrie Suceveanu).

37. „Cele unsprezece eotinale, potrivită melodia după cele grecești și așezată cu bună întocmire pe limba românească de Iosif Naniescu. 1856”. Sunt scrise pe foi mari, îndoite și pe lungime, și pe lățime.

- Voscreasna 1 – „În munte ucenicii”, glas 1, în două exemplare identice (f. 123r, 124r);

- „Eotinala 2^a” – „Cu miresme viind (femeile)”, glas 2 (f. 125r);

- „Matinala 3” – „Magdalinei Mariei”, glas 3, în două variante, a doua „aceeași, mai explicată” – transcrisă în antologia de față (f. 126r-v); a doua variantă este copiată și pe fila 127r care conține pe verso o corespondență a Schitului Șerbăneștii Morunglavului din anul 1856³³.

- O ciornă cu Voscreasna 1 numai cu neumele psaltice (17 rânduri, f. 128r), iar pe verso din nou o corespondență;

³³ Detaliu amintit de Pr. Iustin Gașpar, „Un manuscript de cântări bisericești”, p. 72.

- Corespondență despre necesitatea unor reparații la Schitul Șerbăneștii Morunglavului³⁴ (f. 130r), iar pe verso este scrisă de Iosif Naniescu „Eotinala 4” – „Mâncare adâncă era”, glas 4 (f. 130v-r);

- Voscreasna a 9-a – „Ca întru anii cei de apoi”, glas 5, scris foarte îngrijit de altă persoană; reprezintă o variantă diferită decât cea a lui Iosif Naniescu, identificată mai jos (f. 131r-132r);

- „Slava compusă de Arhim. Iosif Naniescu, an 1870” – „Tatălui să ne închinăm”, glas 5, care se cântă la Utrenie, după Polieleu, scrisă cu caractere latine, în două exemplare, cu creion chimic, prima numai cu o parte a textului, iar a doua completă (f. 133r-v, respectiv f. 134r-135r);

- „Eotinala a 9-a, glas 5, Pa” – „Ca întru anii cei de apoi”, scrisă de Iosif Naniescu (f. 137v-138v); pe fața filei 137 este anunțată o corespondență;

- „Matinala 5, glas 5, Pa” – „O, prea înțelepte, judecățile Tale” (f. 139r-v); în ultima parte a paginii de pe verso este scris sfârșitul vosresnei a 6-a;

- Altă copie (însă tăiată) a vosresnei a 3-a (f. 140r);

- „Matinala 6, glas 6, Pa” – „Pacea cea adevărată” (f. 140r-139v josul paginii);

- „Eotinala 10, glas 6, Pa” – „După pogorârea în iad” (f. 141r-v);

- „Eotinala 7, glas 7 diatonic (protovaris), zo” – „Iată întuneric”, în două variante, cea de a doua „facerea lui Dionisache Fotino, tradusă în românește de Dl. Anton Pann și mai revăzută de Iosif Naniescu. 1857” (este scrisul său, f. 142r-v, respectiv 144r-v);

- „Eotinala 8, glas 8, Ni” – „Lacrimile Mariei” (f. 145r-v);

- „Eotinala 11, glas 8, Ni” – „Arătându-Te pre Tine” (f. 146r-v), copiată (însă tăiată) și pe fila următoare (f. 147r) pe spatele căreia

³⁴ Cf. *Ibidem*.

este anunțată o corespondență cu „Protosinghelul Iosif Naniescu, egumenul mănăstirii Șerbăneștii Morunglavului”;

- Voscreasna 1 fără text, cu notele psaltice tăiate, iar pe verso o corespondență despre tăierea unor copaci din pădurea schitului Șerbăneștii Morunglavului³⁵ (f. 148r-v);

- Primele șapte voscresne ale lui Iosif Naniescu sunt copiate din nou de altă persoană într-o manieră îngrijită, cu multă claritate, pe file mai mici (format aproximativ A5, f. 149r-157r).

După câteva file goale, am identificat câteva însemnări cu diverse calcule aritmetice (f. 164v).

38. „Această cântare se cântă când se îmbracă arhiereul, facere a lui Grigorie Protopsaltul” – „Încinge sabia ta”, glasul 7 protovaris (f. 165r-166r); lipsește finalul (cca 7 rânduri).

39. „La Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie”, Psalmul 102 – „Binecuvintează suflete al meu pre Domnul”, glas 8, în două variante cu cadențe identice, dar formule melodice puțin diferite (f. 168r-170v, respectiv f. 172r-173v). În colecția de față este transcrisă varianta a doua, cu sfârșitul („Slavă... Și acum... Binecuvintează”) de la prima.

40. Psalmul 145 – „Laudă suflete al meu pre Domnul”, glasul 7 protovaris (f. 174r-177v), scris pe foi diferite ca mărime, culoare și nuanță.

41. „Doamne mântuiește”, „Și ne auzi” glas 3, Ga ca de la Ni, pe scurt, în limba română și în limba greacă, alături de o variantă mai lungă a cântării „Doamne mântuiește”, pentru „Liturghia arhierască” (f. 178r).

- În partea de jos a filei (de lungime considerabilă), este scrisă cântarea „Iubi-Te-voi, Doamne”, glas 7 din Ga (f. 178r).

41. „Ne, Dinamis, Aghios o Theos”, glas 2 (f. 180r); pe verso este anunțată o corespondență.

³⁵ Cf. *Ibidem*, p. 73.

42. „Același mai esplicat la ortografia melodiei, glas 2, Di” – „Puternic, Sfinte Dumnezeule”, reprezintă varianta adaptată a Trisaghionului în limba română după cea în limba greacă amintită mai sus (f. 181r).

43. „Aceste opt heruvice s-au compus de Anton Pann, profesorul de muzică vocală”, copiate de altă persoană. Din cele opt heruvice anunțate sunt încorporate în **Ms 340** numai primele cinci în întregime (pe glasurile 1, 2, 3, 4 și 5), iar din al șaselea (pe glasul 6) doar prima parte (f. 182r-189v).

44. Două cântări în limba greacă, glasurile 2 și 1, scrise de altă persoană (f. 190r-191v).

45. „Heruvic ce se cântă în Postul Paștelui, tradus de Iosif Naniescu” – „Acum puterile cerești”, glas 6 (f. 192r). Pe verso este păstrată o solicitare de ajutor pentru o văduvă.

- Același Heruvic este scris încă o dată, dar cu multe tăieturi și corecturi (f. 193r), iar pe verso am identificat o scrisoare către „Părintele Iosif” în care se solicită ajutor.

46. Răspunsurile Mari, glas 8 (f. 194r-195r); textul este scris cu caractere latine.

Pe spatele filei 195 sunt scrise diverse calcule aritmetice.

47. „La Dumnezeiasca Liturghie a Marelui Vasilie”, Răspunsuri Mari, glas 2: „Sfânt, Sfânt...” în două exemplare (f. 196r-198r), „Pre Tine Te lăudăm” (f. 198r-v), „Cu vrednicie” (f. 199r și 200r).

Pe verso filelor 199-219, precum și pe fața filei 214 am identificat diverse exerciții de caligrafie a literelor și a unor cuvinte, cu caractere chirilice.

48. Axioane duminicale pe mai multe glasuri:

- „Cuvine-se”, glas 1 (f. 220r-v), compus de Iosif Naniescu, după cum rezultă din însemnarea de la sfârșitul cântării: „Acest Cuvine-se este alcătuit de Iosif Ierodiaconu(l) ... (pentru) Episcopul Buzăului Chesarie la 1843, decembrie 8”;

- „Cuvine-se, glas 1” (în realitate glasul 5), tradus și adaptat de Iosif Naniescu, după cum precizează într-o însemnare: „Acest Cuvine-se este compus în grecește de Dl. Hristodor Gheorghiu și tradus în românește de Arhimandritul Iosif Naniescu” (f. 221r-v). Luând în calcul aceste informații, precum și faptul că textul este scris cu caractere latine, deducem că acest Axion a fost scris mai târziu, după anul 1857, când Iosif Naniescu a fost hirotesit arhimandrit.

Pe spatele filei 223 cu diverse însemnări în limba română (mai puțin) și în limba greacă, este scris, ca ciornă, Axionul pe glasul 1, însă fără text.

- „Cuvine-se”, glas 1, altă variantă, scris foarte îngrijit (f. 224r-v);

- „Cuvine-se”, glas 5, cu folosirea preponderentă a ftoalei agem (f. 225r-v);

- „Cuvine-se”, glas 4 cu ftoaua Muștar, scris de altă mână în două exemplare (f. 226r-227v).

Pe fila următoare sunt scrise o parte din neumele psaltice ale acestei cântări, fără text (f. 229r);

- „Cuvine-se”, glas 8 (f. 231r-v); în partea dreaptă de sus a primei pagini, autorul propune o variantă cromatică pentru textul „pre tine”;

- „Cuvine-se”, glas 1, altă variantă, scrisă de altă persoană pe o foaie mică (f. 232r-v);

- „Cuvine-se”, glas 2 (f. 232v), scrisă pe spatele unei corespondențe, în care prietenul lui Iosif Naniescu, pictorul Tăttărăscu, îi transmitea acestuia, în luna aprilie 1861, următoarele:

„Amicul meu, nu putui trece fără a te vesti că din greutatea drumului și din graba mea ca să fiu mâine la Râmnic nu putui avea mulțumirea a-ți strânge mâna. Sper că ești bine, ceea ce îți pot spune și de noi, afară de Aurelia care este de unsprezece zile foarte rău bolnavă, grație Domnului este mai bine, de aceea am și putut pleca.

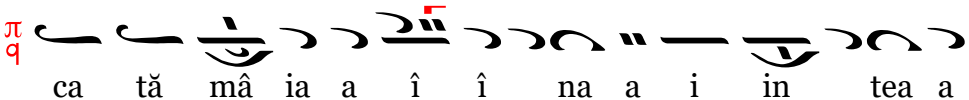
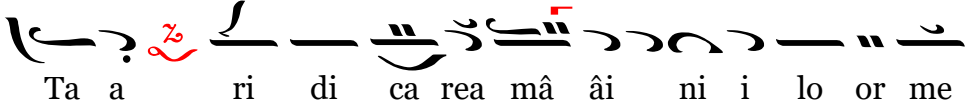
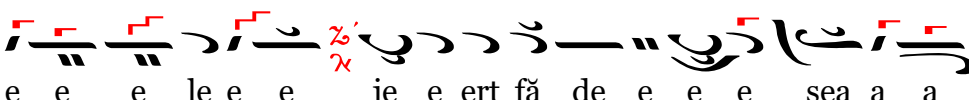

CÂNTĂRI LA VECERNIE

Doamne strigat-am

Glas VII Πα

Doa a am ne stri ga t-a a am că ă tre e Ti i
i i i ne e e a u u u u u zi i i i
i mă a u u u zi i i i mă ă ă ă Doa
a a am ne Doa am ne stri ga t-a am că tre Ti
i i i i ne e a u u zi i i i mă ia
a min te gla a su ul ru gă ciu u nii me e e e
le când strig că tre Ti i i i i ne e e a u u
zi i mă ă Doa a am ne e

 ă se în drep te ze ru u gă ă ciu nea a mea

 ca tă mâ ia a î î na a i in tea a

 Ta a ri di ca rea mâ âi ni i lo or me

 e e e le e e je e ert fă de e e e sea a a

 a ră a u u u zi i i i mă ă ă ă Doa

 a a am ne

Să se îndrepteze
pe glasuri

Glas I Pa

 ă se în drep te e e ze ru u gă ă ciu u u

 nea a a a mea ca tă mâ â â â â ia a

 î na i i i in tea a a Ta a a a a ri

 di ca a rea a mâ âi ni i i i lor me e

e e le je e ert fă de e e e sea a a

ră ă ă a u u u u u zi i mă ă ă

Doa a a a a a a am ne

Glas II Di

ă se în drep te e ze e e ru gă ciu u u

u u u nea a a a a mea ca tă mâ ia

a a î î na i i i i i in tea a a a a

Ta ri di ca rea mâ â â âi ni i i i i i

lo or me e e e le e jert fă de e sea a a a ră

ă ă ă a u u u zi i i mă ă ă Doa

a a am ne